

Article Info/Makale Bilgisi

Received/Geliş:11.05.2022 Accepted/Kabul:13.06.2022

DOI:10.30794/pausbed.1114973

Research Article/Araştırma Makalesi

Seçkiner Bingöl, E. (2022). "Katılımcı Yönetişim Üzerine Normatif ve Pratik Tartışmalar", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2022 Sayı 51: Özel sayı 1, Denizli, ss. Ö55-Ö70.

KATILIMCI YÖNETİŞİM ÜZERİNE NORMATİF VE PRATİK TARTIŞMALAR

Ezgi SEÇKİNER BİNGÖL*

Öz

Katılımcı yönetişim (KY), yönetişim teorisinin bir alt kümesi olarak müzakereci uygulamalarla demokratik katılıma vurgu yapan, katılımı ayrıntılı ilke ve kurumlara dayandıran ve bu yolla vatandaş katılımını güçlendirmeyi hedefleyen popüler bir mefhumdur. Kavramsal açıdan katılımcı yönetişim girişimlerinin ayırt edici özelliklerine ilişkin mevcut literatür sınırlıdır. Öte yandan, katılımcı yönetişim normatif olarak çekici çözümler sunmakla birlikte uygulamada çeşitli sorunlarla karşılaşabilmektedir. Bu makale, katılımcı yönetişime ilişkin normatif söylemleri ve pratik deneyimleri karşılaştırarak katılımcı yönetişim üzerine etraflı bir tartışma sunmayı amaçlamaktadır. Teorik ve pratik karşılaştırma, temsili demokrasi-meşruiyet, etkinlik-verimlilik, kapsayıcılık, hesap verebilirlik ve kamu değeri olmak üzere beş konu başlığı altında yapılmıştır. Sonuç olarak, müzakereci süreçler yoluyla temsili demokrasinin katılım sorunlarını giderme ve yerel düzeyde verimliliği sağlama hususlarında KY başarılı sonuçlar sunmaktadır. Bununla birlikte katılımcı yönetişimin ayrı sosyal, siyasi ve idari bağlamlarda farklı sonuçlar ürettiği görülmüştür. Katılımcı yönetişim, siyasi meşruiyeti sağlama, hesap verebilirlik, kapsayıcılık ve kamu değeri oluşturma gibi hedeflerde tek başına bir belirleyici olmaktan uzaktır.

Anahtar Kelimeler: *Yönetişim, Katılımcı yönetişim, Katılımcı demokrasi, Müzakereci demokrasi.*

NORMATIVE AND PRACTICAL DISCUSSIONS ON PARTICIPATORY GOVERNANCE

Abstract

Participatory governance (PG), as a subset of governance theory, is a popular phenomenon that emphasizes democratic participation with deliberative practices, bases participation on detailed principles and institutions, and aims to strengthen citizen participation in this way. Conceptually, the existing literature on the distinctive features of participatory governance initiatives is limited. On the other hand, although participatory governance offers attractive solutions as normative, it may encounter various problems in practice. This article aims to provide an in-depth discussion on participatory governance by comparing normative discourses and practical experiences on participatory governance. Participatory governance as theoretically and practically has been compared under five headings: representative democracy-legitimacy, effectiveness-efficiency, inclusiveness-sustainability, accountability and public value. As a result, PG provides successful results in solving the participation problems of representative democracy and ensuring efficiency at the local level through deliberative processes. On the other hand, it has been seen that participatory governance produces different results in different social, political and administrative contexts. Participatory governance is far from being a determinant on its own in objectives such as ensuring political legitimacy, accountability, inclusiveness and creating public value.

Keywords: *Governance, Participatory governance, Participatory democracy, Deliberative democracy.*

*Dr. Öğr. Üyesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi İ.İ.B.F. Kamu Yönetimi Bölümü, NİĞDE
e-posta: esekinerbingol@ohu.edu.tr, (<https://orcid.org/0000-0003-1250-4102>)

Giriş

Vatandaşların yönetime katılımını sağlamaya yönelik devlet ve sivil toplum odaklı birçok girişim modern demokrasilerde çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Literatürde temsili demokrasinin varlığında halk katılımının nasıl etkin bir şekilde sağlanabileceğine ilişkin birçok tartışma bulunmaktadır (Bkz. Gustafson ve Hertting, 2017; Hertting ve Kugelberg, 2018; Heinhelt, 2018; Akarçay, 2019). Temsili demokrasinin katılım ve meşruiyet sorunlarına ilişkin birçok farklı katılım seçeneği ve modeli türetilmiştir. Vatandaş katılımı ile ilgili ilk ve ağırlıklı olarak siyaset bilimi alanında ve temsili demokrasi konusu etrafında başlayan tartışmalar; 1980'lerden itibaren yeni kamu işletmeciliği ve yönetim anlayışlarının gelişmesi ile kamu yönetimi alanında da yaygın bir şekilde yer almaya başlamıştır. Etkili bir yönetimi hedefleyen hükümetler hem bireysel katılım taleplerinin artması hem de dijital teknolojilerin sağladığı olanaklarla birlikte yeni katılımcı uygulamalara önem vermiştir. 1990'lardan itibaren katılımcı yönetim uygulamaları uluslararası birçok kurumun gündemine girmiştir. Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği gibi büyük kuruluşların hepsi katılımcı süreçlerin geliştirilmesine kaynak ve çaba harcamıştır (Fischer, 2012). Katılımcı yönetimle ilgili teorik ve ampirik deneyimler bu bağlamda çok sayıda örnek ve katılım modeli sunmaktadır (Fischer, 2010). Özellikle gelişmekte olan ülkelerde vatandaş katılımının desteklenmesi, katılımcı planlama, katılımcı izleme ve değerlendirme, katılımcı bütçeleme gibi çeşitli katılımcı yönetim mekanizmalarının benimsenmesi giderek yaygınlaşmaktadır.

İyi yönetim anlayışında genel olarak yönetimde katılımcı uygulamalar vatandaşın yalnızca oy kullanma biçiminde siyasi katılımını değil, yönetim her türlü sürecinde yer almasını hedeflemiştir. Böylece vatandaş- devlet ilişkisinin geliştirilmesi ve güçlendirilmesi için önemli araçlar oluşturulmuştur (Ateş ve Buyruk, 2018). Yönetimin hedeflediği ortaklaşa yönetimde vatandaşın yönetime katılımı devlet ve sivil toplumla birlikte üç temel sacayağını oluşturmaktadır. Günümüzde yönetim ve katılım eksenindeki tartışmalar; vatandaşın iyi yönetimi gerçekleştirmedeki katkısına yoğunlaşmıştır. Artık vatandaşlardan yalnızca karar alma süreçlerine katılımları değil, aynı zamanda kamu hizmetinin üretimi ve sunumuna da katılmaları beklenmektedir (Çolak, 2021). Kimi yazarların post yeni kamu işletmeciliği olarak da tanımladığı bu dönemde vatandaşlardan yalnızca aktif olmaları değil, aynı zamanda ortak olmaları da beklenmektedir. Hizmet kullanıcısı olarak vatandaşlar artık pasif bir müşteri değil, kamu hizmet sunumunun ortak üreticileri ve paydaşlarıdır (Çolak, 2021). Vatandaşın odakta olduğu yeni yönetim anlayışında vatandaşlar nesne konumundan özne konumuna geçmektedir; Kutlu, Usta ve Kocaoğlu'na göre (2009), vatandaşın odakta olduğu yeni yönetim, 1980'lerde yeni kamu işletmeciliğinin getirdiği vatandaş odaklı yönetimden farklı bir fazı ifade etmektedir. Bu yeni aşamada vatandaş, kendisi için politikalar üretilen pasif konumdan kendine ait politikaları belirleyen aktif bir konuma taşınmıştır (Kutlu, Usta ve Kocaoğlu, 2009).

Katılımcı yönetim, müzakereci uygulamalar yoluyla demokratik katılıma vurgu yapan yönetim teorisinin bir çeşidi veya alt kümesi olarak tanımlanabilir (Fischer, 2012). Genel olarak katılımcı demokrasi teorisine dayanan katılımcı yönetim, müzakere süreçler aracılığıyla vatandaş katılımı uygulamaları sunar. Bu bağlamda, vatandaşların müzakereci olarak yetkilendirilmesine odaklanır (Fischer, 2012)

Katılımcı yönetim, yönetimin katılım boyutuna yaptığı vurgu ile katılımı ayrıntılı kurumlara, ilkelere dayandırmakta bu yolla vatandaş katılımının güçlendirilmesini hedeflemektedir. Katılımcı yönetim böylelikle modern kamu yönetimlerinin sürdürülebilirlik sloganı kadar çok kullanılmaya başlanan ve demokratik katılım ilkelerini temel alarak sürdürülebilir topluluklar oluşturulmasını da destekleyen popüler bir mefhumdur (Miessen, 2013: 29).

Temsili katılımdan katılımcı yönetime geçiş üzerine oldukça geniş bir bilimsel literatür bulunmaktadır. Bununla birlikte hem kavramsal hem ampirik bakımdan katılımcı yönetim girişimlerinin ayırt edici özellikleri üzerine hala çok az şey bilinmektedir (Palumbo, 2017). Kavramsal bakımdan katılımcı yönetimin etraflı bir tanımını yapmanın zorluğu yanında katılımcı yönetim deneyimlerinin de uygulamadaki başarısı farklı sonuçlar arz etmektedir. Katılımcı yönetim normatif olarak çekici çözümler sunmakla birlikte uygulamada hayal kırıklığı yaratabilmektedir.

Bu çalışma katılımcı yönetime yönelik normatif söylemleri ve pratik deneyimleri ortaya koyarak katılımcı yönetim üzerine etraflı bir tartışma sunmayı amaçlamaktadır. Katılımcı yönetimin normatif iddiaları (katılımcı yönetimden beklenen ideal faydalar/katılımcı yönetimin teorik söylemleri) ve pratikteki bazı katılımcı yönetim

uygulamalarının karşılaştıkları sorunlar beş konu başlığı altında tartışılmıştır. Katılımcı yönetişimin başarısına ve başarısızlığına neden olan olumlu ve olumsuz faktörleri ortaya koymak bu çerçevede önem kazanmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde katılımcı yönetim kavramı ayırt edici özellikleri ortaya konarak irdelenmiş, katılımcı yönetişimin unsurları ve uygulamalarına ilişkin genel bir çerçeve sunulmuştur. İkinci ve üçüncü bölümlerde katılımcı yönetişime ilişkin normatif ve pratik argümanlar karşılaştırmalı bir şekilde tartışılmıştır. Sonuç bölümünde ise katılımcı yönetişimin teorisine ve pratiğine ilişkin erişilen bulgular analiz edilmiştir.

1. Katılımcı Yönetişim

Katılımcı yönetim, müzakereci süreçler yoluyla halk katılımı ve demokratik uygulamalar üzerinde durarak çağdaş siyasi sistemlerdeki demokratik açığa bir yanıt olarak gelişmiş, yurttaşların seçmen rolünün ötesinde önemli politika sorunlarını doğrudan müzakere ederek katılabilme yollarını genişletmeyi hedeflemiştir.

Katılımcı yönetişimin genel amaçları şu şekilde sıralanabilir:

- Sorunlardan doğrudan etkilenen vatandaşları katılım süreçlerine dahil etmek, sosyal ve siyasi sorunları ele alma amacıyla ortaya konan çözümleri müzakereci bir şekilde geliştirmek (Palumbo, 2017); Sıradan vatandaşların kamu politikası sürecine katılımını kolaylaştırmak (Andersson ve van Laerhoven, 2007),
- Vatandaşların yetkilendirilmesi, siyasete ilgi duyması, marjinalleştirilmiş kesimlerin katılıma dahil olması, siyasetçilerin ve yöneticilerin karmaşık politika sorunlarına daha iyi yanıt verebilmesini sağlamak (Gustafson ve Hertting, 2017),
- Güvene ve karşılıklılığa dayalı ilişkiler tesis etmek, aynı zamanda, kamu ve özel sektör arasında destekleyici iş birliğine dayalı ilişkileri kolaylaştıran siyasi ağlar ve kurumsal düzenlemeler aracılığıyla bireyleri ve örgütleri hükümet dışı sürece dahil etmek için gereken araçları sağlamak (Fischer, 2012).

Literatürde katılımcı yönetişime ilişkin birçok tanım ve tartışma bulunmaktadır. Tablo 1 alan yazında katılımcı yönetişimin algılanan amaçları, hedefleri ve dayandığı temel kavramları dört başlık altında incelemektedir. Buna göre demokratik yerelleşme, müzakereci demokrasi, yetkilendirme ve öz yönetim katılımcı yönetişimin dört temel sacayağı olarak sunulmaktadır. Katılımcı yönetim, demokratik yerelleşme ile yönetimin meşruiyetini artırır; müzakereci demokrasi uygulamaları ile haklı tercihlerinin toplanmasında daha iyi bir yoldur; katılımda dezavantajlı gruplar için seçenekler sunar ve esnek karar verme tercihleri ile öz yönetişimi güçlendirir (Speer, 2012).

Tablo 1: Katılımcı Yönetişim Literatürünün Temel Özellikleri

Sınıflandırma kriterleri	Demokratik Yerelleşme	Müzakereci Demokrasi	Yetkilendirme	Öz-yönetişim
Katılımcı yönetim (algılanan)	Yönetimin meşruiyetini artırmanın bir yolu	Tercihlerin toplanmasında daha iyi bir yol	Güçsüz gruplar için kararları etkileme seçeneği	Toplu karar almada esnek bir çözüm
Katılımcı yönetim (olması gereken)	Kamu hizmet sunumu yönetişimini iyileştirmeli	Karar verme süreçlerini daha demokratik kılmalı	Geliştirme aşamasındaki yapısal koşulların üstesinden gelmeli	Kamu hizmeti sunumunda özel çözümler sağlamalı
Katılımcı yönetim (dayandığı kavramlar)	Hesap verebilirlik Yanıt verebilirlik	Müzakere ve yönetim	Yetkilendirme ve yapabilirlik	Uyum ve dayanıklılık

Kaynak: Speer, 2012: 2381.

Katılımcı yönetimde temel olarak halk katılımında geniş, bilgili ve müzakereci bir demokrasi biçimi teşvik edilmektedir. Müzakereci demokraside ise, özgür ve eşit bireylerin kolektif karar alma süreçlerine katılması, kurumların da rasyonel ve adil biçimde yürütülen kolektif müzakere süreçlerine göre dizayn edilmesi söz konusudur (Altınkök, 2015). Bu çerçevede KY yöneticiler ve vatandaşlar arasındaki iş birliğini güçlendirmeye yönelik bir dizi kurumsal düzenlemeyi gerektirmektedir. Tablo 2. Amerikan Civicvoice kuruluşunun verilerinden

derlenerek hazırlanmıştır; katılımcı yönetişimin temel unsurları ve uygulamaları üzerine açıklayıcı bir çerçeve sunmaktadır:

Tablo 2: Katılımcı Yönetişimin Unsurları ve Uygulamaları

1.	Bilgilendirme	<ul style="list-style-type: none">• Bilgiye erişimin sağlanması• Bilgiye erişimin izlenmesi (yasalar, izleme verileri yoluyla)• Bilgiye erişimde şeffaflık• Kamusal bilgilerin yayılmasını kolaylaştırma
2.	Eğitim ve Müzakere	<ul style="list-style-type: none">• Yurttaşlık eğitimi (demokrasi eğitimi)• Halk forumları• 21.yy kasaba toplantıları• Sorgu zirveleri• Çalışma çemberleri• Vatandaş Jürileri• Müzakereci oylama• Halk eğitimi
3.	Savunuculuk ve Vatandaş Sesini Duyuruma	<ul style="list-style-type: none">• Kamuoyu yoklaması• Referandum• İnsan odaklı savunuculuk• Kanıt odaklı savunuculuk
4.	Kamusal Diyalog	<ul style="list-style-type: none">• Çok paydaşlı diyalog• Üretken diyalog• Sürdürülebilir diyalog• Kamuya açık sohbetler
5.	Seçim şeffaflığı ve hesap verebilirlik	<ul style="list-style-type: none">• Seçim öncesi seçmen farkındalık kampanyaları• Seçim platformu oluşturma• Aday tartışmaları
6.	Politika ve planlama	<ul style="list-style-type: none">• Katılımcı politika oluşturma• Katılımcı kalkınma planlaması• Gelecek araştırmaları• Ortak politika oluşturma kurulları• Katılımcı sosyal etki analizi• Parlamenterlerin eğitimi• Politika denetimleri• Topluluk temelli izleme sistemleri
7.	Bütçeleme ve kamusal harcama	<ul style="list-style-type: none">• Kamu gelirlerinin raporlanması ve izlenmesi• Bütçe şeffaflığı ve bağımsız bütçe analizi• Alternatif bütçe girişimleri (toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme gibi)• Kamu harcama takibi• Topluluk önderliğinde satın alma (ihale)• Katılımcı Bütçeleme
8.	Danışma ve Hizmet Değerlendirmesi	<ul style="list-style-type: none">• Paydaş anketleri• Topluluk izleme ve değerlendirme
9.	Halk Değerlendirmesi	<ul style="list-style-type: none">• Demokrasi Değerlendirmeleri• Siyasi Hesap Verebilirlik için Sosyal Sözleşmeler• Vatandaş Danışmanla

Kaynak: (Civicus, 2022a)'den yararlanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Buna göre katılımcı yönetim modelinde;

- Bilgilendirme,
- Müzakere,
- Savunuculuk,
- Vatandaşın sesinin duyulması,
- Kamusal diyalog,
- Seçim şeffaflığı ve hesap verebilirlik,
- Politika ve planlama,
- Bütçeleme ve kamu harcamalarının takibi,
- Paydaş analizi ve
- Halk değerlendirmesi unsurları bulunmaktadır.

Katılımcı yönetimde bilgilendirme, bilgi edinme özgürlüğü mevzuatını etkili bir şekilde uygulamak için loibencilik yapmaktan yasa koyucuları bilgiye erişmeye yönelik hareket geçirmeye kadar çeşitli faaliyetleri içerir. Aynı zamanda bilgiye erişim yollarının izlenmesi gerekir. Vatandaş tarafından talep edilen bilgi türlerinin sunulmasında belirli bir standardın korunmasını kolaylaştıran bir bilgi izleme metodolojisinin oluşturulmasını ifade eder (Civicus, 2022b). *Eğitim ve müzakere*, vatandaşları kamuoyunu ilgilendiren konularda hakları ve sorumlulukları hakkında bilinçlendirmek, bu konuları öğrenme ve tartışmalarına yardımcı olmak için halk forumları, 21.yy kasaba toplantıları, sorgu zirveleri, çalışma çemberleri, vatandaş jürileri gibi çeşitli yenilikçi yöntemleri¹ hayata geçirmeyi amaçlar (Civicus, 2022c). Bu yöntemler arasında sayılabilecek e-katılım önemli bir katılımcı yönetim mekanizmasıdır. E-katılım, katılım süreçlerinin bilgi iletişim teknolojileri aracılığı ile gerçekleşmesini ifade eden bir olgu olarak, vatandaşlar, yönetenler veya kurumlar arasında olduğu kadar vatandaşlar ve toplumsal aktörler arasında da doğrudan iletişim yollarını açmakta ve siyasi fikirlerin müzakeresinde önemli rol oynamaktadır (Hennen vd.,2020; Kneuer ve Harnisch, 2016).

Vatandaş savunuculuğunu geliştirmek ve vatandaşların sesini duyurması, vatandaşların ilgi, görüş ve endişelerini açıkça ifade etmeleri için bir dizi araç geliştirilmesini ifade etmektedir. *Bunlar arasında referandum, kamuoyu yoklaması gibi bilinen araçların yanında insan merkezli savunuculuk ve kanıt merkezli savunuculuk gibi yeni araçlar da bulunmaktadır. İnsan merkezli savunuculuk, vatandaş merkezli savunuculuk, katılımcı savunuculuk, dönüştürücü savunuculuk ve sosyal adalet savunuculuğu olarak da adlandırılmaktadır. İnsan merkezli savunuculuk kamu politikalarını, sosyal-politik süreçleri etkilemeyi amaçlayan, marjinal grupların kendi adlarına konuşmalarını sağlayan ve onları yetkilendiren; medyayı kullanarak, halkı eğitmek, seçmen grupları oluşturmak, araştırma yapmak, diğer gruplarla koalisyonlar kurmak gibi bir dizi organize eylem olarak tanımlanmaktadır (Civicus, 2022d).*

Kamusal diyalog, daha verimli etkileşimleri teşvik etmek ve birden fazla devlet ve devlet dışı aktör arasında diyalogu geliştirmek için bir dizi yenilikçi yaklaşım ve aracı ifade etmektedir. Bunlar arasında çok paydaşlı diyalog, ilgili paydaşları veya belirli bir konuda ortak noktası olanları birbiri ile iletişime geçirmeyi amaçlar. Farklı aktörler arasında güven düzeylerini artırmak, bilgi paylaşmak ve kurumsal iletişimi güçlendirmektir. Üretken diyalog, bireylerin kişisel inançlarını, görüşlerini ve varsayımlarını ortaya çıkarmaya yöneliktir. Sürdürülebilir diyalog katılımcıların derin içsel çatışmalarını ortaya çıkararak diyalogun dönüştürücü olmasını hedefler. Kamuya açık sohbetler, karşılıklı anlayışı artırmayı, iletişimi geliştirmeyi ve daha yapıcı ve işbirlikçi ilişkiler kurmayı amaçlar (Civicus, 2022e).

Seçim şeffaflığı ve hesap verebilirliğinin sağlanmasında katılımcı yönetim bir dizi araç kullanır. Seçim öncesi seçmen farkındalık kampanyaları, seçim öncesi diyalog platformları oluşturmak, aday tartışmaları gibi. *Politika oluşturma ve planlama*; katılımcı sosyal etki analizi, gelecek araştırmaları gibi araçlar vatandaş katılımının yanı sıra milletvekilleri ve bakanlar gibi aktörlerin politika oluşturma ve planlama süreçlerine aktif katılımını güçlendirmeyi

1 Benzer yenilikçi katılım yöntemleri için Bkz. Uçar Kocaoğlu, 2019a; Saylam, 2019; Seçkiner Bingöl, 2021.

amaçlayan çeşitli yaklaşımları ve yöntemleri kapsar (Civicus, 2002f). *Bütçeleme ve kamusal harcamaların takibi*, kamu gelirlerinin raporlanması ve izlenmesi, bütçe şeffaflığı ve bağımsız bütçe analizi, alternatif bütçe girişimleri (toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme gibi), kamu harcama takibi, topluluk önderliğinde satın alma, katılımcı bütçeleme gibi araçları gerektirmektedir (Civicus, 2022a). *Paydaş analizi ve halk değerlendirmesi*, vatandaşların kamu hizmetlerinin erişebilirliğini, kalitesini, verimliliğini izlemeleri ve değerlendirmeleri için yenilikçi yolların sunulmasını içerir. Hizmet sağlayıcılarının performanslarını değerlendirmek, hizmetlerin kalitesini kıyaslamak ve takip etmek için vatandaş topluluklarının oluşturulması, katılımcı değerlendirme araçlarının geliştirilmesi gibi örnekler verilebilir (Civicus, 2022a)

2. Katılımcı Yönetişim Üzerine Normatif Tartışmalar

Katılımcı yönetişimin tanımlanmasına ve amaçlarına ilişkin literatür dikkate alındığında normatif açıdan katılımcı yönetişime ilişkin tartışmalar beş başlık altında incelenebilir:

İlk olarak: a) Katılımcı yönetişim, müzakereci uygulamalarla temsili demokrasinin katılım sorunlarını iyileştirir; b) Temsili demokrasinin meşruiyet sorunlarına yanıt üretir ve c) Demokrasi pratiğini iyileştirerek vatandaşların bireysel olarak katılma kapasitelerini ve iletişim becerilerini geliştirir. Üç alt başlık halinde ele alınan bu ilk kısım ilgili tartışmalar çoğunlukla katılımcı yönetişimin temsili demokrasi olgusu ile ilişkisi etrafında toplanmaktadır (Bkz. Fung, 2015; Heinhelt, 2018; Akarçay, 2019). Katılımcı yönetişim, temsili bir demokrasiden ziyade vatandaşların öz-yönetiminin gerçekleşmesine odaklanarak demokrasinin yeniden kavramsallaştırılması yönünde bir dönüşümü beraberinde getirmiştir (Heinhelt, 2018). Temsili demokraside halk katılımı, siyasi parti faaliyetleri ve oylama gibi geleneksel katılım araçları ile birlikte siyasi mekanizmanın ana unsurudur. Temsili sistem, ideal-tipik temsil anlayışından hareketle, demokratik değerlerle dikey, hiyerarşik, yukarıdan aşağıya uygulamalar yolu ile bir ilişki kurmaktadır. Dolayısıyla temsili demokrasi, dikey hesap verebilirlik gibi hiyerarşik uygulamaları mümkün kılmıştır (Rogers ve Weber, 2010).

Katılımcı yönetişim ise vatandaş katılımının daha ayrıntılı ve çeşitli ilkelere, kurumlara dayanması gerektiğine dair bir kabulü yansıtmaktadır. Buna göre siyasi gücün daha eşit dağılımı, kaynakların daha adil dağılımı, karar alma süreçlerinin adem-i merkezileştirilmesi, geniş ve şeffaf bir bilgi alış verişinin geliştirilmesi, işbirlikçi ortaklıkların kurulması, kurumlar arası diyaloga vurgu yapılması ve daha fazla hesap verebilirliğin olması esastır (Fischer, 2012). Temsili demokraside katılımcı süreçler özgür ve açık tartışmalar için sınırlı bir alana sahipken (Hertting ve Kugelberg, 2018: 1), katılımcı yönetişim siyasi hakların eşitliği, korunması gibi konularda katılımı geliştirici imkanlar sunmaktadır (Gustafson ve Hertting, 2017). Çeşitli yönetişim düzenlemeleri ile katılımı yatay ve farklı yelpazeden aktörlere dağıtarak demokrasi pratiğini geliştirmeye çalışır. Temsili demokrasideki hiyerarşik uygulamalar katılımcı yönetişimde heterarşik ve müzakereci uygulamalara bırakılmaktadır.

Fung'a göre (2015), katılımcı yönetişimin getirdiği yeniliklerin en itici güçlerinden biri yasal, idari ve anayasal kararlar için *meşruiyeti artırma* arayışı olmuştur. Kutlu'ya göre ise (2019), katılımın belki de en net katkısı sisteme meşruiyet vermesindedir. Çünkü katılım demokratik bir sistemin en belirleyici unsurudur.

KY politika yapım sürecine *yeni ve çeşitli katılım biçimlerini* enjekte ederek meşruiyeti artırma iddiasındadır. Bu şekilde politikaların kamuoyunun bakış açısı ile daha yakından uyumlu olması sağlanarak temsili politika oluşturma sürecindeki demokratik başarısızlıklar dengelenmiş olur (Fung, 2015). Böylece katılımcı yönetişimden siyasal eşitliğin sağlanması ve daha kapsayıcı katılım sağlanması bakımından demokratik süreçlerin iyileştirmesi beklentisi vardır. KY'de pratikte uzlaşma sağlanmasa dahi "fikir birliği" ile karar alınması esastır (Ansell ve Gash, 2007). Bu esas, sembolik katılım şansını azaltır böylelikle kimliklerden ziyade fikirlerin öne çıkması mümkündür. Fikir birliğine dayalı karar almada sesi az ve güçsüz çıkanların kararlarının da sonuçlara etki edebilme şansı bulunmaktadır.

Katılımcı yönetişim uygulamaları ve katılımcı yaklaşımların temel hedeflerinden biri "*insanların kendini geliştirmesi*" ve "*yetkilendirilmesi*"dir (Rahman, 1995). Katılım her şeyden önce geliştirici bir uygulamadır. Karar verme sürecine katılan her vatandaş kendi bilgi ve tecrübesini de beraberinde getirmektedir (Kutlu, 2019). Vatandaşların yurttaş jürileri gibi platformlarda birbirleri ile diyalog içerisinde olması, iletişim becerilerini geliştirir, siyasal konularla ilgili bilgilerini artırır, karmaşık politika meseleleri ile başa çıkma becerisi kazanmalarını

sağlar (Fishcer, 2012). Örneğin, yurttaş jürilerindeki panelistlerin tartışılan konu hakkındaki bilgilerinin arttığı ve genellikle karmaşık politika meseleleriyle başa çıkma yeteneklerine dair yeni bir güven kazandıkları görülmektedir (Fishkin, 2009). KY, dezavantajlı ve erişilmesi zor grupları bir araya getirerek, bazen birbirinden çok farklı görüşlere sahip gruplar arasında bağlayıcı köprü kurarak sosyal sermaye ağlarını da güçlendirmektedir (Involve, 2005). Vatandaşlar kamu politikalarının tasarımı ile ilgili karar alma süreçlerine, hükümet harcamalarının izlenmesi ve değerlendirilmesine katılarak (Speer, 2012), yalnızca danışan değil fikir birliği ile alınan kararlara (Ansell ve Gash, 2007) katılan aktif aktörlerdir.

Fishcer'e göre (2010), demokratik katılım genellikle kendi başına siyasi bir erdem olarak kabul edilir. Ancak katılımcı yönetim demokratik *iletişim becerilerinin geliştirilmesi*, vatandaşların güçlendirilmesi ve bu yolla topluluk kapasitesinin geliştirilmesine katkıda bulunarak daha fazlasını sunmaktadır. Katılımcı yönetim vatandaşların hem entelektüel hem duygusal olarak insani gelişimine katkıda bulunmaktadır (Fishcer, 2010). Bir topluluğun karşılaştığı sorunlarla kolektif olarak başa çıkma yeteneğinin geliştirilmesi olarak kapasite geliştirme, bir sosyal birliktelik duygusuna katkıda bulunabilir. Katılımcı yönetim, geleneksel yurttaş katılımı kavramlarıyla ilişkilendirilen bireyin görece pasif rolünden ziyade, yerel topluluklardaki yetkin bireylerin ortak problem çözme için ihtiyaç duyulan "sosyal sermaye" türlerini bir araya getirmelerine ve bunları birlikte inşa etmelerine yardımcı olur (Putnam, 2000). Bunu kısmen sosyal güven ve kolaylaştırabileceği karşılıklı anlayış türleri oluşturarak yapar.

İkinci olarak, katılımcı yönetim katılımı daha kapsayıcı olma bu yolla daha sürdürülebilir topluluklar oluşturma, yoksulluğu iyileştirme gibi hedeflerin gerçekleştirilmesi konusunda yardımcıdır. Farklı seslerin müzakereci bir ortamda kapsayıcı bir şekilde tasarlanması süreçten etkilenen kişi ve kuruluşların sürece dahil olması kamusal yararın gerçekleşmesini sağladığı gibi marjinal kesimlerin seslerini duyurabilmesini ve daha kapsayıcı politikaların oluşmasını sağlayacaktır. Birçok araştırma, katılımcı süreçlerde dezavantajlı vatandaşların tercihlerini onları dikkate alacak şekilde ifade etme şanslarının arttığı varsayımına dayanarak yerel düzeyde katılımcı demokrasinin yoksullar ve diğer dezavantajlı gruplar için faydalı olabileceğini öne sürmektedir. Vatandaş eğitimi türleri, özellikle iletişim becerileri için yeni fırsatlar yaratmaktadır (Fishcer, 2012). KY, sunulacak bir hizmete ilişkin kullanıcı araştırması yapılırken, politika yapımı sırasında ondan etkilenen gruplar üzerinde de bir araştırma yapılmasını hedefler (Pia, 2019). Giessel'e göre (2009), yerel gündem belirleme aşamasında, farklı aktörlerin katılımı, sürdürülebilirlikle ilgili sorunların erken tanınmasına ve hatta önlenmesine yol açacaktır. Politikaların formüle edilmesi sırasında vatandaşların yerel bilgilerine başvurulması yöreye uygun problemlerin çözülmesini sağlayacaktır. Karar verme aşamasında, katılımcı yönetim toplumdaki sürdürülebilir politikalarla birlikte hareket edecektir, çünkü vatandaşlar yaşadıkları çevrenin uzun vadeli sağlığıyla kendileri ve çocukları için ilgileneceklerdir (Corburn, 2003: 423). Buna göre, katılımın olduğu açık bir siyasi süreç sürdürülebilir kalkınmaya yol açacaktır (Giessel, 2009). Yerel kalkınma ve katılım üzerine başka çalışmalar da katılımın kalkınma ve yoksulluk üzerinde olumlu etkisinden bahsetmektedir (Bkz. Noori, 2017). Katılımcı yönetim perspektifinden yoksulluğun azaltılması için en önemli olan şey, yoksulların yoksulluktan kurtulmaya nasıl katkıda bulunabileceklerini belirlemek, izlemek ve bunu yapmalarını sağlamaktır (Schneider, 1999). Bu şekilde yoksulların yoksulluktan kurtulmak için çeşitli yollardan güç kazanmasını sağlamak amaçlanmaktadır. Bunun yollarından biri ise vatandaşların iletişim becerilerinin geliştirilmesidir. KY, yoksulların bağımsız olarak hak taleplerinde bulunabildikleri, kendi başlarına örgütlenmelerine ve birer aktör ya da paydaş olmalarına yardımcı olunan bir süreç tasavvur etmektedir (Schneider, 1999).

Üçüncü olarak katılımcı yönetim etkili ve verimli hizmet sunumunu sağlar. Fishcer'e göre (2010) katılım verimlilik ve etkinliği birleştirme potansiyeline sahiptir. Özellikle topluluk katılımı, gelişmekte olan ülkelerde kaynak kullanımı açısından projelerin amaçlanan sonuçlara ulaşmasında etkili olmuştur. Katılımcı yaklaşımların hizmet verimliliği ve etkinliği sağladığına yönelik kurumsal düzeyde de geniş bir konsensüs söz konusudur. Çok sayıda uluslararası kuruluş bu yönde düzenleme geliştirmiştir ve çeşitli sektörlerde ve hizmetlere uygulamaktadır. Karar alma süreçlerine vatandaş katılımının artması kamu hizmetleriyle ilgili verimlilik ve kalite algısını da olumlu etkilemektedir (Yavuz, 2017). Katılım diğer yandan denetimi sağlayarak kaynakların dağıtımını etkileme konusunda verimliliğe katkıda bulunmaktadır (Pia, 2019). Katılımcı bir uzlaşma ile alınan kararlar hesap vermeyen yöneticiler yerine kaynakların dağıtımını etkileme konusunda yararlı olmaktadır. Kamu kaynaklarının daha doğru ve adil bir şekilde kullanılması dolayısıyla eğitim, sağlık, çevre koruma gibi alanlarda, ortaya çıkan sorunlara daha

hızlı yanıt verilmesine, yerel kaynaklara uygun çözümlerin daha etkin geliştirilmesine ve verimliliğin sağlanmasına katkıda bulunmaktadır. Kamu sektöründe katılımının düzenleyici bir etkisi bulunmaktadır; kaynakların kullanımı üzerindeki daha çok gözetim ve denetim sağlamayı mümkün kılarak hizmetlerin etkilerini ölçeklendirir (Pia, 2019). Diğer yandan katılımcı yönetişimin verimliliği azaltılabileceği de iddia edilmektedir. Buna göre katılım daha çok insanın sürece dahil edilmesini, çoğu zaman da konu ile ilgisi olmayan vatandaşların katılımını beraberinde getirebilir. Çok fazla görüş içerisinde yararlı ve gerçekten sonuç üretebilecek görüşlerin kaybolma riski de vardır (Kutlu, 2019: 20).

Dördüncü olarak, KY, hesap verebilirlik ve şeffaflığın sağlanmasında etkili çözümler sunar. Birçok çalışma sivil toplum aktörleri etkili bir şekilde hükümet işlerine katıldığında hesap verebilirlik mekanizmalarının iyi işlediğini göstermekte; iyi organize edilmiş aktif bir sivil toplumun yaptırımların uygulanmasındaki önemine işaret etmektedir (Speer, 2012; Avritzer, 2002). Hesap verebilirliğin sağlanmasında katılımcı yönetim bir dizi araç kullanır. Seçim öncesi seçmen farkındalık kampanyaları, seçim öncesi diyalog platformları oluşturmak, aday tartışmaları gibi. Vatandaşlarla yakın bağlar kurulması ile kurumlar için artan demokratik meşruiyet, kamu kurumları için artan itibar, aktif vatandaşlık için yaratılan fırsatlar ve daha etkili bilgi yayma ve daha iyi diyalog nedeniyle kamu kurumlarının daha fazla hesap verebilirliği sağlanabilir. Ayrıca katılımcı bütçeleme ve toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme gibi bütçeleme araçları sunarak kamu harcamalarının takibini sağlar (Civicus, 2022a).

Son olarak, katılımcı yönetim kamu yararı sağlar ve kamu değeri üretir. Kamu değeri², kamu yararından farklı olarak pasif olarak kamusal çıkarları korumaktan ziyade aktif olarak bir değer yaratmaya işaret eder (Köseoğlu ve Tuncer, 2014). Kamu değeri kamu örgütlerinin ürettiği hizmetlerin yanında bu hizmetlerin sonuçları ile de ilgilidir; bireyler kamu için anlamlı olana odaklanarak kanun ve kuralların uygulanmasını tecrübeleri ile değerlendirir (Köseoğlu ve Tuncer, 2014), bu anlamda kamu değeri vatandaşların algıları ile ilgilidir ve yönetime katılımlarını kapsar. Katılımcı yönetim uygulamaları ile vatandaşların müzakereci süreçlerde fikir birliği esasına dayanarak kamu politikaları ve sonuçlarına ilişkin aktif katılımları kamu değeri oluşmasına yardımcı olur. Kamu değeri oluşması için öncelikle halkın yetkili olması, kamu kaynaklarının ve harcamaların tahsisi gibi konularda müzakereci olabilmesi gereklidir (Köseoğlu ve Tuncer, 2014). Bu ise katılımcı demokrasi veya katılımcı yönetim uygulamaları ile mümkün olabilir. Değer odaklı bir kamu yönetimi yaklaşımı benimsemek, sadece temel değerleri tanımlamakla ilgili değil, aynı zamanda hizmet verdiğimiz insanların değerlerini anlamakla ve bunu yansıtmakla da ilgilidir (Pia, 2019). KY, katılım yolu ile bir sahiplenme duygusu yaratarak vandalizmi azaltır, insanların kendi yaşam kalitelerini iyileştirme sorumluluğunu paylaşmalarını sağlar (Involve, 2005). Kamu değerini tanımlamada kullanılan kavramlardan bir diğeri “rafine edilmiş tercihlerdir” (Erten, 2021). Buna göre kamu mal ve hizmetlerinden istenilen sonuçların elde edilmesi için halkın aktif katılımı ve müzakere gereklidir. Kamu değeri bu bakış açısına göre, toplum için arzulanabilir sonuçlar yarattığında mümkündür. Dolayısıyla, rafine edilmiş tercihler perspektifinden de kamu değeri, kamunun ürettiği mal ve hizmetlere yönelik halkın ortak tercihidir (Erten, 2021).

3. Katılımcı Yönetişim Üzerine Pratik Tartışmalar

Katılımcı yönetimle ilgili pratik tartışmaların odaklandığı noktalardan *ilki müzakereci seçeneklerle vatandaş katılımını iyileştirmesi ve temsili demokrasi sorunlarına yanıt üretmesi üzerinedir.* Birçok araştırma katılımcı yönetişimin sağlıklı bir müzakereci demokrasiyi sağlayabileceğini doğrulamıştır. Fung ve Wright (2003), Chicago’da Mahalle Yönetişimi konseylerini incelediklerinde vatandaşları ve yöneticileri kapsayan katılımcı araçların çeşitli katılım zorlukları ile başa çıkmalarında yardımcı olduğu sonucuna varmışlardır. Habitat Koruma Planı projesinde, yerel toplulukların faaliyetlerini koordine etmede ve vatandaşları yetkilendirmede yönetişimi iyileştirdiği sonucuna varmışlardır. Bingham vd. (2005), Los Angeles’taki Mahalle Katılım Projesi, Amerika Speaks, 21. Yıllık kasaba toplantıları ile kamu görevlilerinin müzakereci demokrasi ve işbirlikçi kamu politikası yapım süreci yaratarak katılımcı yönetim üzerinde olumlu etkisi olduğunu, bu katılım araçlarının yerel sakinlerin tercih ve görüşlerini dikkate alan yarı yasama süreçleri olduğunu belirtmişlerdir. Gustafson ve Hertting (2017), İsveç’te mahalle yenileme programı kapsamında katılımcıların katılım güdülerini inceledikleri çalışmalarında katılımda üç farklı güdü grubu olduğunu belirtmişlerdir. Bunlar ortak yarar güdüsü ile hareket edenler, kişisel çıkar güdüsü olanlar ve mesleki yeterlilik güdüsü ile katılanlar olmak üzeredir. Buna göre, ortak yarar, yerel kalkınmaya katkıda bulunmaya yönelik genel bir arzuyu yansıtmakta; kişisel çıkar, kişinin kendi siyasi etkinliğini geliştirme ve kendi

2 Kamu değeri ile ilgili tartışmalar için, Bkz. Karkin ve Jansen, 2013.

grubuna söz hakkı vermenin bir bileşimini ifade etmekte; mesleki yeterlilik ise daha bağımsız bir profesyonel temelde katılımı ifade etmektedir. Gustafson ve Hertting (2017). Buna göre, vatandaşlar farklı nedenlerle katılımcı programlara katılmayı seçebilirler ve dolayısıyla katılım programlarının içeriği ve sonuçlarıyla ilgili farklı beklentileri olabilir. Katılımcı yönetim bu nedenle aynı anda farklı yönetim işlevlerini yerine getirebilir ve farklı türde katılımcıları harekete geçirebilir (Gustafson ve Hertig, 2017). Bednarska and Olejniczak (2016: 706); Polonya’da Wrocław şehrinde, katılımcı bütçe uygulamalarını, akıllı şehir bağlamında analiz ettikleri çalışmalarında katılımcı bütçelemenin bir dizi yenilikçi bilgi kanalı aracılığıyla yetkililerin ve yerel sakinlerin verimli iletişimini sağladığı sonucuna varmıştır. Katılımcı bütçeleme hem fikirlerin toplanması hem de bir sonraki seçimlerde fikirlerin gerçekleştirilmesinin değerlendirilmesi aşamasında önemlidir. Katılımcı bütçeleme özellikle o ana dek pasif katılım göstermiş yerel sakinlerin aktif katılımını sağlamaya yardımcı olmuştur. Meijer, Burger ve Ebbers (2009) ise, e-katılımın internette yeni vatandaş katılım biçimleri yarattığını; bilhassa vatandaştan vatandaşa etkileşimi (C2C) sağlayarak e-yönetişimi güçlendirdiğini belirtmişlerdir. Halk katılımının birçok önemli biçimi vatandaşlar arasındaki etkileşimlerle gerçekleşir. Bu etkileşimler katılımcı yönetimin BİT yoluyla gerçekleşmesini ifade den farklı bir biçimi olarak e-yönetişimin incelenmesi için önemlidir. Vatandaş katılımının yeni biçimleri vatandaştan vatandaşa (Citizens2Citizens) etkileşim (C2C) olarak adlandırılabilir. Vatandaşlar interneti siyasal katılım, gündem belirleme veya sosyal katılımı kolaylaştırmak için kullanır (Meijer, vd., 2009). E-katılım vatandaşlara ortak iyiyi gerçekleştirmek, ortak hedeflere erişmek için yeni yollar sağlamaktadır. C2C etkileşimleri kararları vermek, sorunları çözmek, kamu hizmetlerini iyileştirmek, vatandaşları doğru zamanda güncel bilgilerle buluşturmak gibi avantajlar sağlamaktadır (Saylam ve Yıldız, 2022: 6). Buna göre, e-katılım mekanizmaları vatandaştan vatandaşa etkileşimi artırarak katılımcı yönetim uygulamalarını desteklemektedir.

Katılımcı yönetim ve siyasi meşruiyet ilişkisi ise normatif tartışmalarda olduğu gibi doğrusal sonuçlar sunmamaktadır. Katılımcı yönetimin siyasi meşruiyeti artırdığına yönelik pratik tartışmalar bu konuda çekimser kalmaktadır. Fung (2015), katılımcı yönetimin siyasal meşruiyet üzerine etkisini üç örnek üzerinden incelemiştir. İlk örnek, Kanada’da bir eyalette seçim sistemini iyileştirecek değişiklikler hakkında bir referandum üzerindedir. Buna göre vatandaşlara çoğunluğa dayalı temsilci seçme sisteminden, orantılı temsil formuna geçiş geçmeme yönünde oy kullanma tercihi sunulmuştur (orantılı temsil formu vatandaşlar lehinedir). Sonuçlara göre halk bu referandumu %62 oranı ile reddetmiştir (Fung, 2015). İkinci örnek, Kanada’nın bir başka eyaleti olan Ontario’da, Yurttaşlar Meclisi eyaletin karma üyeli temsil oylama sistemini benimsemesine yönelik referandum yapmıştır. Meclis 94-8 oyla bu karara varırken, karar halk oylamasına sunulduğunda seçmenlerin %63’ü bu tedbire karşı çıkmıştır (Fung, 2015). Üçüncü örnekte, ABD’nin Kaliforniya eyaletinde, 2008 tarihli bir referandumda, Kaliforniya Eyalet Meclisi ve Kaliforniya Eyalet Senatosu seçim bölgesi sınırlarını belirleme yetkisini Kaliforniya Vatandaşları Yeniden Bölgeleme Komisyonu adlı yeni bir organa devretmiştir. İki yıl sonra seçmenler, komisyonun kongre bölgesi sınırlarını da çizme yetkisini genişleten önermeyi oylamışlardır. Pek çok önde gelen Demokrat politikacı, bölge kontrolünü kaybetmenin bir sonucu olarak koltuklarını kaybedeceklerinden korktukları için bu komisyon sürecine karşı çıkmışlardır (Fung, 2015). Fung’a göre (2015), burada aslında danışma niteliğinde olması gereken vatandaş meclislerinin kararlarda bağlayıcı olması demokratik meşruiyet açısından problemlidir; çünkü politikacılar kendileri veya partilerinin beklentileri lehine kurallar koyma konusunda güçlü teşviklere sahiptir. Vatandaşlar profesyonel siyasetçi değildir, dolayısıyla üzerinde geniş uzlaşa olan çıkarlar yönünde hareket edebilir. Nihayetinde yoğun vatandaş katılımının demokratik meşruiyeti artırdığına ilişkin tutarlı bir literatürden bahsetmek zordur.

Miessen ise (2013), katılım tarzlarının popülist olabileceğine dikkat çekerek katılımın meşruiyetini sorgulamıştır. Herhangi bir siyasal krizde referandumlar karar almaktan korkan yöneticiler tarafından tercih edilir olmaktadır. Siyasal sorumluluk referandum yolu ile ertelenmektedir. “Siyasetçiler herkese sordukları bir mesele hakkında vizyon ya da fikir sahibi olmaya ihtiyaç duymazlar” (Miessen, 2013: 34). Bu durumda demokrasinin aşınması içeriden başlar ve böyle bir demokrasi modeli oldukça tehlikelidir. “İsviçre’de minarelerin yasaklanmasına ilişkin bir örnekte, İsviçre Halk Partisi katılımcı demokrasiyi yabancı düşmanlığını desteklemek için kullanmış vatandaşların karar vermesine yardımcı olmak için özellikle medyayı arkasına alarak ve amansız bir kampanya yürüterek geniş kitleleri yönlendirmiştir” (Miessen, 2013: 34). Verili bir siyasal sistemde referandumlar gerçek çoğunluğu gösterir, fakat diğer yandan çoğunluğa başvuranların aynı zamanda seçim kampanyalarına en çok yatırım yapabilenler olduğunu da unutmamak gerekir (Miessen, 2013: 34). Dahl ise (1956:89), düşük sosyo-

ekonomik sınıftan vatandaşların geniş katılım göstermesi halinde otoriter fikirlerde bir uzlaşmaya sebebiyet verebileceğine ve dolayısıyla toplumun temel normlarında bir düşüş yaratabileceğine dikkat çekerek katılımın tehlikeli olabileceğini belirtmiştir.

Katılımcı yönetim ve demokrasi ilişkisi bağlamındaki diğer bir tartışma, vatandaşların katılma isteği ve yetkinliğine odaklanmaktadır. Katılımın iletişim ve kapasite becerilerini geliştirmesi için vatandaşların kişisel veya geleneksel (aile ve toplumsal bağlarla) olarak sahip olması gereken bazı belirli becerilere ihtiyaç vardır. Toplumun dezavantajlı kesimleri ise bu becerilere sahip değildir. Bu yetiler, bir ekipte çalışabilme yeterliği, işbirlikçi aktivitelere katılabilme gibidir (Osmani, 2007). Ayrıca, katılımın bir kapasite geliştirme faydası üretebilmesi için katılımın avantajlarının dezavantajlarından fazla olması gerekir. Osmani (2007), “teşvik boşluğu” olgusu ile katılımın bazı maliyetlerine odaklanarak katılımın pratik faydalarını sorgulamaktadır. Vatandaşların birçoğu katılmak için harcaacakları zaman ve emeğin karşılığı olarak pratik bir fayda beklemektedir. Katılımın fiziki maliyetleri (ulaşım gibi) yanında topluluk önünde konuşma gibi psikolojik maliyetleri de vardır; özellikle özgüvenleri düşük olan vatandaşlar için bu rahatsız edici olabilmektedir. İkinci olarak kapasite geliştirme, sosyal birliktelik duygusunun inşası ve bireyin görece pasif rolünden ziyade, yerel topluluklardaki yetkin bireylerin ortak problem çözme için ihtiyaç duyulan “sosyal sermaye” türlerini bir araya getirmelerine ve bunları birlikte inşa etmesi ile ilgilidir (Putnam, 2000). Bunun gerçekleşmesi ise sosyal birlikteliğin güç kurulabildiği topluluklar için oldukça zor olabilir.

İkinci olarak, KY’in özellikle yerel düzeyde yoksullar ve diğer dezavantajlı gruplar için faydalı olabileceği yönünde birçok alan araştırması vardır (Bkz. Schneider, 1999; Neha, 2007). Diğer yandan KY’in ancak adaletli sosyal bağlamlarda işe yarayabileceği karşı bir argüman olarak sunulmaktadır. Osmani’ye göre (2007), *güç dağılımı* olgusu katılım sürecinin adaletli gerçekleşmesi için dikkate alınmalıdır. Zengin ve yoksul arasındaki sosyal hiyerarşiler, sosyal gruplar arasındaki cinsiyet, etnik köken, din vb. ayrımlardan kaynaklanan gruplaşmalar, bazı grupların diğerlerine baskın olmasını beraberinde getirmektedir. Böyle bir durumda katılım da eşitsizler arasında olmaktadır, güçlü olan gruplar güçsüz olanları manipüle edebilmektedir. Eğer katılımcı yönetim sağlıklı bir müzakere ortamı sağlayabilirse işte tam burada işe yarayabilir. Buna göre *“herkesin fikrini gerçekleri ile birlikte sunduğu bir tartışma ve karar alma ortamında karar verme kuralları öyle bir olmalıdır ki ne zayıf gruplar kolayca manipüle edilebilsin ne de güçlü gruplar tartışmadan kolayca galip çıksın. Karar verme tasarımında yalnızca yeterli gerekçe ve kanıt sunabilen ve etraflıca tartışılabilen konular öne çıkmalıdır. Burada da dezavantajlı kesimlerin tartışma ve gerekçe sunma olanakları desteklenmelidir”* (Osmani, 2007:27).

Schneider (1999: 528), Bangladeş, Bolivya ve Brezilya’da katılımcı yönetim ve yoksulluk azaltma girişimleri üzerine yaptığı araştırmada yoksulların güçlendirilmesi veya yetkilendirilmesi yönündeki deneyimlerin katılımcı yönetime yönelik yasal süreçlerin hazırlanması, politika vurguları, sivil toplumun dahil edilmesi; kaynakların yerleştirilmesi, kapasite geliştirme çabaları gibi araçlarla gerçekleştirilmeye çalışıldığını belirtmiştir. Sonuçlara göre Bangladeş’te sivil toplum çalışmaları ve mikro kredi uygulamaları yoksulluğun azaltılmasında orta derecede etkili olurken, Bolivya’da kırsal toplulukların kalkınma sürecine katılımı artmıştır. Brezilya’da ise KY uygulamaları yoksullukla mücadelede dayanışma ağlarının canlanması, kaynak kullanımında rasyonellik ve şeffaflığın artırılması gibi sonuçlar üretmiştir. Öte yandan Bolivya’da yerel eltiler ve yöneticiler arasındaki bağlar, hükümetin tepeden yaklaşımı, yoksulların dahil edilememe problemleri, kamu görevlilerinin zayıf hesap verebilirlikleri katılımcı yönetim uygulamalarının önündeki engeller olarak not edilmiştir. Brezilya’da yoksullukla mücadelede kaynak eksikliği, zayıf kurumsal mekanizmalar ve yerel ekonomi politikaları katılımcı yönetimin uygulanmasının önündeki diğer engeller olarak sıralanmıştır. Sonuç olarak, Schneider’e göre (1999: 534), katılımcı yönetim, uygulamada ulaşılması zor bir seviyede görülebilir. Bu doğru olsa bile demokrasinin gerçekleştirilmesinde yakın bir ideal olması, yoksulluğun azaltılmasında etkinliği ve verimliliği sağlaması yönlerinden nihai olarak yüksek sosyal sürdürülebilirlik vaat etmektedir.

Üçüncü olarak, KY ve verimlilik üzerine yapılan ampirik çalışmalar, katılımcı yönetimin çoğunlukla etkin ve verimli sonuçlar ürettiği yönündedir. Bu çalışmaların birçoğu topluluk katılımı ve katılımcı bütçeleme üzerinedir. Özellikle topluluk katılımı üzerine yapılan çalışmalarda, aşağıdan yukarı yaklaşımların, topluluk düzeyinde projelerin tasarlanmasında yerel halkın bilgisine başvurmanın hizmet sunumu ve verimlilik üzerine olumlu etkisi olduğunu göstermektedir. Örneğin kırsal sulama projelerinde su yolları hakkında yerel bilgilerden yararlanarak

sulama sistemlerinin verimliliğini arttırdığı bilinmektedir (Bkz. Chambers, 1988; Ascher ve Healy, 1990); Benzer şekilde Chado ve Bte Johar (2016), Nijerya Bida’da kentsel kalkınma, katılım ve etkinlik üzerine yaptıkları çalışmada, vatandaş katılımının kentsel kalkınma için gerekli olduğu sonucuna varmışlardır. Özellikle projelerden etkilenen grupların ve proje ile ilgilenen vatandaşların katılımlarının projelerde etkinliğin sağlanmasında temel bir faktör olduğu sonucuna varmışlardır. Ghada, Ayman ve Mohab (2011), Mısır’da iki kalkınma programı örneğinde topluluk katılımı ve etkinlik üzerine yaptıkları çalışmada, katılım faaliyetlerinin tüm parametrelerin gerçekleştirilmesine ve böylece verimliliğin sağlanmasına katkıda bulunduğu sonucuna varmışlardır. Katılımcı kalkınma programları, başlangıçta güven boyutu oluşturan şeffaflık ve açıklığı gerçekleştirerek hazırlık aşamasında katılımda verimlilik elde etmeyi başarmaktadır. Diğer yandan Osmanî’ye göre (2007), yerel katılımcı yönetişimin verimliliğe katkıda bulunduğu tespit edildiğinde, neden-sonuç ilişkilerini sağlam bir şekilde kurmak sorunlu olabilir. Verimlilik ve katılım arasındaki pozitif bir ilişkinin yalnızca bir ters nedensellik sürecini yansıtmaması her zaman mümkündür. Yani topluluk üyeleri verimli olmayı vaat eden bu projelere katılmayı zaten seçmiştir. Katılımın verimli sonuçlara gerçekten katkıda bulunup bulunmadığını bilmek, teorik olarak mümkün olsa da pratikte zor bir teknik gerekliliktir. Brett (2003:1) ise, katılımın uygun koşullarda belirli türdeki projeler ve programlar için başarılı olabileceğini; yerel koşulların işbirlikçi eylemleri zorlaştırdığı ya da uygulayıcı kurumlarca desteklenmediği veya kendi istekleri doğrultusunda manipüle edildiği durumlarda ise başarısız olduğunu belirtmiştir.

Dördüncü olarak, hesap verebilirlik, şeffaflık ve katılımcı yönetim üzerine yapılan ampirik araştırmalar normatif beklentileri doğrulamaktadır; ancak bunun için bazı ön koşullar gereklidir. Jung, Simon ve Kwon (2014), katılımcı yönetişimin çeşitli hesap verebilirlik mekanizmaları üzerindeki etkilerini inceledikleri çalışmalarında, bürokratik hesap verebilirlik üzerinde katılımcı yönetişimin olumlu etkisi olduğu sonucuna varmışlardır. Vatandaşlar çeşitli etkinliklere katılıp bilgilendikçe kamu yöneticileri kendilerini daha duyarlı hale getirmeye hazır olur ve kamu hizmetinin sağlanmasından sorumlu hisseder. Güney Kore üzerine yaptıkları araştırmada, vatandaşların ve yöneticilerin hesap verebilirlik algılarının farklı olduğu; kamu yöneticilerinin mesleki profesyonellik seviyeleri ile katılımcı yönetim ve hesap verebilirlik arasındaki ilişkinin pozitif olduğu sonucuna varmışlardır (Jung, Simon and Kwon, 2014). Speer’e göre (2012: 2383), KY’nin sonuçlarından ziyade içinde bulunduğu koşullar önemlidir. Özellikle yasal çerçeve KY’yi hesap verebilirlik bağlamında etkinleştirici bir faktör olarak dikkate alınmalıdır. Etkili KY uygulamaları için iki tür ön koşuldun bahsedilebilir. İlk olarak sivil toplum aktörlerinin istekliliği ve iyi organize olmasıdır; ikinci olarak kamu yöneticilerinin istekliliği ve verdikleri sözleri uygulayabilme kapasiteleridir. Sivil toplumun yapısı; aktörlerin örgütlenme kapasitesi, sosyal sermayenin varlığı, gücü, aralarındaki güven ve karşılıklılık bağlarının varlığı katılım motivasyonunu etkilemektedir. Diğer yandan kamu yöneticilerinin yerel yönetimlerde idari mali kapasitelerinin ve KY uygulamaları konusundaki istekliliklerinin vazgeçilmez unsurlar olduğunu belirtmiştir. Demokratik yerleşmenin olmaması, ekonomik eşitsizlik, katılım konusunda kapsayıcı menfaatlerin olmaması, katılımcıların bilgiye erişimlerinin eksik olması, düşük eğitim seviyesi gibi unsurlar da hesap verebilirlik gibi KY’den beklenen faydaların önündeki engeller olarak sıralanmıştır (Speer, 2012).

Son olarak, Nabatchi’ye göre (2012), *kamu değeri* kamu yönetiminin kalbinde yer alır; ortak iyiyi teşvik etmede kamu tercihlerini hesaba katmada yöneticilere rehberlik eder. Bununla birlikte, kamu değeri yinelenen çatışmalar üretir ve örgütlerde bu çatışmaları uzlaştırmak için sayısız mekanizma tanımlanırken, değerlere dayalı politika çatışmalarını çözüme vatandaşın rolü neredeyse hiç dikkate alınmamıştır. Nabatchi (2012), vatandaşların değerlere dayalı bir kamu politikası oluşturmada anlamlı bir rolü olduğunu savunmaktadır. Kamu değerinin üretilmesinde ve kamu değerinin elde edilmesinde vatandaş katkısının yanında vatandaş katılım sürecinin nasıl tasarlandığı önemlidir. Buna göre sekiz unsur kamusal değere ulaşmada önemlidir. 1) iş birliği düzeyi, (2) iletişim modu, (3) paylaşılan karar yetkisi düzeyi, (4) katılımcı mekanizmalar, (5) bilgilendirici materyaller, (6) katılımcı seçimi, (7) katılımcı istihdamı ve (8) yinleme. *İş birliği düzeyinde*; vatandaşların katılım süreçlerine çıkar temelli veya pozisyon temelli katılmaları iş birliği yapma düzeylerini ve katılımın bir değer üretmesini etkilemektedir. Halk toplantıları gibi geleneksel katılım süreçleri pozisyon odaklıdır ve çatışmaları destekler. Fakat işbirlikçi katılım süreçleri çıkar temellidir; daha ilgi ve değer odaklıdır bu yüzden işbirlikçi çalışmayı destekler. Bu yüzden katılım süreçlerini çıkar temelli planlamak belirli bir politika ile ilgili değer ve fikir ayrılıklarının anlaşılması için önemlidir (Nabatchi, 2012: 701). *İletişim modunda*; vatandaş katılım süreçleri tek yönlü, çift yönlü veya müzakereci iletişim şeklinde gerçekleşebilir. Tek yönlü iletişime örnek, medya birfingleri, internet sayfaları verilebilir. Çift yönlü iletişime örnek halk toplantıları verilebilir. Çift yönlü iletişimde vatandaşlar hem mesaj gönderici hem alıcıdır.

Katılım açısından çoğunlukla çift yönlü iletişim süreçleri halk katılımını sağlamaktan ziyade yetkililerin/kamu kurumlarının veya ajansların kendilerini anlatmalarını veya kararlarını meşrulaştırmalarını sağlar. Müzakereci iletişim ise farklı grup katılımcıların açık ve erişilebilir bir süreçte bir konu üzerine dikkatlice tartıştıkları; fayda ve zararları konuştukları, sadece somut faydalardan ziyade değerleri, duyguları da hesaba katarak bir sonuca vardıkları bir süreçtir. 21. yy kasaba toplantıları, vatandaş jürileri, müzakereci oylama örnek verilebilir. Müzakereci iletişim kamu değerini anlama ve tanımlama konusunda daha yardımcıdır. *Paylaşılan karar yetkisi düzeyi*; eğer vatandaşlar değere dayalı politika çözümlerine dahil edilecekse o zaman belirli bir düzeyde yetkiye sahip olmalıdır. Orta ve yüksek düzeyde paylaşılan karar yetkisi belirli bir konuya ilişkin kamu değerinin belirlenmesinde daha yardımcıdır (Nabatchi, 2012: 703). *Katılımcı mekanizmalar*: küçük gruplarla yapılan masa toplantılarında büyük gruplara nazaran müzakereci süreçler daha etkin çalışabileceğinden küçük grupların toplandığı katılımcı mekanizmalar kamu değeri açısından tercih edilir (Nabatchi, 2012: 704). *Bilgilendirici materyaller*; vatandaşlar katılım sürecinde etkin bir şekilde yer alabilmeleri için bilgilendirilmiş olmalıdır. Vatandaşlar karar süreci ile ilgili ne kadar çok bilgiye sahip olurlarsa bu verdikleri kararların kalitesini iyileştirir. Bilgilendirici materyaller yüksek kalitede olmalı, konuya ilişkin bağlamı yeterli bir şekilde açıklamalı ve tarafsız olmalıdır (Nabatchi, 2012: 704). *Katılımcıların seçiminde* paydaş seçiminden ziyade vatandaş seçimine ağırlık veren süreçlerde yöneticilerin ilgili kamu değerini anlaması ve belirlemesi daha olasıdır. Katılımcı istihdamında dört seçenek vardır. Gönüllü kendi kendine seçim, rastgele seçim, hedeflenen demografik işe alım ve teşvikle alım. Katılımda katılım ön yargısını en aza indiren seçenekler tercih edilmelidir. *Yineleme*; katılımcı süreçler yineleyen bir çaba gerektirir. Karmaşık bir sorunun çözümünde yineleyen katılımcı süreçler bir kerelik katılıma göre daha fazla kamu değeri şansı sunar (Nabatchi, 2012: 704-705). Bu sekiz katılımcı tasarım ögesi ile ilgili olarak yöneticiler kamu değerini belirleme ve anlama yeteneklerini üst düzeye çıkarabilirler.

SONUÇ

1990'lardan itibaren iyi yönetim paradigması kamu yönetiminde popüler bir mefhum olarak vatandaşların kamu politikalarına ve karar alma süreçlerine katılımını desteklemektedir. Demokratik yönetim, müzakereci demokrasi veya katılımcı demokrasi olarak da adlandırılan katılımcı yönetim; müzakere ve yönetim uygulamaları ile vatandaş katılımını iyileştirici çözümler sunmaktadır. KY, geleneksel vatandaş katılımının³ bilgilendirme, danışma, iş birliği, yetkilendirme gibi unsurlarının yanında, müzakere, savunuculuk, kamusal diyalog, vatandaş sesinin duyulması, seçim şeffaflığı ve hesap verebilirlik, katılımcı politika planlaması, katılımcı bütçeleme gibi karar alma sürecinde vatandaş katılımını iyileştirici ve nisbeten yeni çözümler sunmaktadır. KY'in faydalarına ilişkin iyimser, geniş ve kapsamlı bir literatür vardır. Diğer yandan KY'in pratik sonuçlarını tartışan ve KY üzerine ampirik sonuçlar sunmayı hedefleyen birçok kritik araştırma da bulunmaktadır.

Bu makale, KY'e ilişkin normatif ve pratik tartışmaları beş başlık altında toplayarak karşılaştırmalı bir şekilde analiz etmiştir. Bu analiz Tablo 3'te sunulmuştur.

3 Geleneksel vatandaş katılımı için Bkz. Uçar Kocaoğlu, 2019b.

Tablo 3: Katılımcı Yönetişim: Normatif ve Pratik Tartışmalar

	Normatif Tartışmalar	Pratik Tartışmalar
Katılımcı Yönetişim	1. a) Temsili demokrasi sorunlarını iyileştirir (Hertting ve Kugelberg, 2018; Heinhelt, Gustafson ve Hertig, 2016).	a) Müzakereci demokrasi uygulamaları ile temsili demokrasinin katılım sorunlarına çare üretmektedir (Fung, 2015; Gustafson ve Hertting; Bingham, 2005).
	b) Temsili demokrasinin katılım sorunlarını vatandaşların demokratik tartışma, iletişim kapasite ve becerilerini iyileştirerek geliştirir (Fischer, 2010; Fischer, 2012; Osmani, 2007, Kutlu, 2019).	b) Katılma isteği ve yetkinliği, teşvik boşluğu gibi engeller bulunmaktadır (Osmani, 2007). Müzakereci süreçlerin eşitlik temelinde tasarlanması ve müzakere sonucunda fikir birliğinin öne çıkması etkilidir (Ansell ve Gash, 2007)
	c) Siyasal meşruiyeti artırır (Civicus, 2022, Speer, 2012; Kutlu, 2019)	c) Siyasi meşruiyeti artırdığına ilişkin tutarlı bir literatür bulunmamaktadır (Fung, 2015). Siyasal meşruiyeti artırmamanın yanında yanlış kararların üstünü örten bir meşruiyet aracı olabilir (Miessen, 2013). Katılım siyasal meşruiyet açısından tehlikeli olabilir (Dahl, 1956).
	2. Kapsayıcılığı sağlar, yoksulluğu azaltır, sürdürülebilirliğe katkıda bulunur (Fischer, 2010)	Yerel düzeyde KY uygulamaları yoksulluğun azaltılmasında etkilidir (Schneider, 1999; Giessel, 2009) Kurumsal mekanizmaların zayıflığı, hesap verebilirlik mekanizmalarının işlememesi, yerel elitler ve yöneticiler arasındaki ilişkiler bu amaçları sekteye uğratabilmektedir (Schneider, 1999) Adaletli sosyal bağlamlar içinde gerçekleştirilmedikçe böyle bir katkı beklenemez (Osmani, 2007)
	3. Hesap verebilirliği ve şeffaflığı sağlar (Speer, 2012; Avritzer, 2002)	Sivil toplum kuruluşlarının etkili çalışması ile KY uygulamaları hesap verebilirliği artırır (Speer, 2012); Bürokratik hesap verebilirliği sağlar (Jung, Kwon, 2014) Bazı ön koşullar gereklidir: Stk yapısı, örgütlenme kapasitesi, idari ve mali kapasite, demokratik yerelleşme gibi (Speer, 2012).
4. Etkinlik ve verimlilik sağlar (Fischer, 2010; Pia, 2019;).	Kırsal verimliliği artırmaktadır (Chambers, 1988; Chado ve Bte Johar 2016; Ascher ve Healy, 1990; Ghada, Ayman ve Mohab, (2011) Verimlilikle ilgili neden sonuç ilişkisi kurmak zordur (Osmani, 2007); Katılım çok fazla insanın görüş ve düşüncelerinin dahil edilmesini gerektirdiğinden zaman kaybına ve verimsizliğe neden olabilir (Kutlu, 2019; Irvin ve Stansbury, 2004).	
5. Kamu değerini artırır (Pia, 2019; Erten, 2021; Invlove, 2005, Köseoğlu ve Tuncer, 2014)	Değere dayalı kamu politikası oluşturmada vatandaş katılımının anlamlı bir rolü vardır ancak katılımcı süreçlerin kamu değeri yaratmaya yönelik olarak tasarlanması gerekir (Nabatchi, 2012)	

Buna göre, KY'nin temsili demokrasilerin katılım sorunlarına yapıcı sorunlar üretmekle birlikte bu konuda vatandaşların yetkinliği, bireysel kapasiteleri, iletişim becerileri, teşvik boşluğu, müzakereci süreçlerin eşitlik temelinde sağlanması gibi zorluklar bulunmaktadır. KY süreçleri ile yoğun vatandaş katılımının sağlanmasının ise siyasal meşruiyeti artırdığına ilişkin tutarlı bir literatür bulunmamakta hatta mevcut literatür bu konuda kuşkuyla bir tavır sergilemektedir. KY'in kapsayıcılık iddiası özellikle dezavantajlı grupların katılım süreçlerine dahil edilmesi ile yoksulluk, sosyal dışlanma gibi sorunları iyileştireceği bu yolla daha sürdürülebilir topluluklar oluşmasına katkıda bulunacağı yönündeki araştırmalar normatif iddiaları haklı çıkarmaktadır. Gerçekten de yoksulların ve diğer dezavantajlı grupların özellikle yerel düzeydeki kalkınma projelerine olan katkıları bu yönde

olumlu katkılar sunmaktadır. Ancak özellikle demokratik yerelleşme, katılımın adaetli sosyal bağlamlar içinde gerçekleşmesi (bu yönde katılım süreçlerinde eşitlik gibi ilkelere uyulması), hesap verebilirlik mekanizmalarının iyi işlemesi kapsayıcılığın ve bu yolla sosyal iyileşmenin sağlanmasının ön koşulları olarak not edilmiştir. Bu unsurlar olmadan katılımın gerçek bir sosyal içerme sağlaması beklenemez. Katılımcı yönetim uygulamalarının hesap verebilirlik ve şeffaflığa yönelik katkıları da uygulayıcı literatür tarafından doğrulanmaktadır. Burada ise sivil toplumun örgütlenme yapısı, idari ve mali kapasite, yöneticilerin katılımcı uygulamaları benimsemesi ve bu yöndeki istekliliği bazı ön koşullar olarak sıralanmıştır. Dolayısıyla katılım ve hesap verebilirlik ilişkisi de farklı sosyal siyasal bağlamları gerektirmektedir. KY uygulamalarının etkin hizmet sunumu ve çıktısı üretmesi ile ilgili çalışmalar bilhassa kırsal düzeyde olumlu sonuçlar arz etmektedir. Etkinlik ve verimliliğe ilişkin literatürdeki eleştiriler, olumlu katkıları vurgulayan çalışmalara nazaran sınırlı kalmaktadır. Katılımcı uygulamaların kamu değeri yarattığına yönelik çalışmalar ise bunu doğrulamakta ancak iş birliği modu, paylaşılan yetki düzeyi, iletişim modu, katılımcıların seçimi gibi unsurların varlığına vurgu yapılmaktadır.

Sonuç olarak katılım mefhumu üzerine pratik sonuçlar sorgulanmaya çalışılsa da bu sonuçların çeşitli sosyal siyasal bağlamlarda farklı çıktılar ürettiği görülmektedir; aslında katılım verimlilik, hesap verebilirlik, sürdürülebilir topluluklar yaratma gibi hedeflerde *tek başına bir belirleyici* olmaktan uzaktır. Bu gibi hedefler için gerekli siyasal, sosyal, hukuki ve idari bağlamların birlikte ele alınması gerekir. Dolayısıyla sosyal bilimlerde birçok konuda olduğu gibi katılımcı yönetimle arzulanan sonuçlara ulaşıp ulaşılamayacağı üzerine kesin yargılara ulaşmak güçtür; fakat kuşkusuz bu tartışmalar uygulamaların başarısı için gerekli faktörleri ve izlenmesi gereken yolları ortaya koymak için yararlıdır. Bu makalede yer verilen pratik tartışmalar konuya ilişkin önemli ve kapsamlı ampirik çalışmalara değinmiştir ancak bu ve benzeri çalışmalar ekip iş birliği ile ilgili literatürün daha geniş taranması ve alan çalışmalarının çoğalmasa ile geliştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Akarçay, P. (2019). "Is More Participatory Governance Possible? A Closer Look at Sweden", *YDU SOSBILDER*, 12/1, 86-114.
- Altinkök, S. (2015). "Müzakereci Demokrasi ve Uygulama Yöntemi Olarak "Vatandaş Jürileri" Yaklaşımı", *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 6, 1-39.
- Andersson, K. P. ve Van Laerhoven, F. (2007). "From Local Strongman to Facilitator: Institutional Incentives for Participatory Municipal Governance in Latin America", *Comparative Political Studies*, 40/9, 1085–1111.
- Ansell, C. ve Gash, A. (2007). *Collaborative Governance in Theory and Practice*, University of California Press, USA.
- Ascher, W. ve Healy, R. (1990). *Natural Resource Policymaking in Developing Countries*, Duke University Press, Durham N. C.
- Ateş, H. ve Buyruk, C. (2018). "Bir İyi Yönetişim İlkesi Olarak Katılımcılık ve Türkiye'de Katılımcılığın Konumu", *Ombudsman Akademik, Özel Sayı 1*, 81-98.
- Avritzer, L. (2002). *Democracy and the Public Space in Latin America*, Princeton University Press, Princeton.
- Bingham, L. B., Nabatchi, T. ve O'Leary, R. (2005). "The New Governance: Practices and Processes for Stakeholder and Citizen Participation in the Work of Government", *Public Administration Review*, 65/5, 547-558.
- Brett, E. A. (2003). "Participation and Accountability in Development Management", *Journal of Development Studies*, 40/2, 1-29.
- Chado, J. ve Johar, F. B. (2016). "Public Participation Efficiency in Traditional Cities of Developing Countries. A Perspective of Urban Development", *Procedia- Social and Behavioral Sciences*, 219/185–192.
- Chambers, R. (1988). *Managing Canal Irrigation: Practical Analysis from South Asia*, Oxford University Press, Delhi.
- Civicus. (2022a). Participatory governance toolkit. (3.3. 2022) <https://www.civicus.org/index.php/es/centro-de-medios/recursos/manuales/611-participatory-governance-toolkit>
- Civicus. (2022b). Participatory governance exchange: Public Information. (2.2. 2022) <https://civicus.org/documents/toolkits/Public%20Information.pdf>
- Civicus. (2022c). Education and deliberation. (13.2. 2022). https://civicus.org/documents/toolkits/PGX_B_Education%20&%20Deliberation.pdf

- Civicus. (2022d). Advocacy and expression of citizens voice. (13.2.2022) https://civicus.org/documents/toolkits/PGX_C_%20Advocacy%20and%20Expression%20of%20Citizens%20Voice.pdf
- Civicus. (2022e). Public Dialogue. (14.3.2022) https://civicus.org/documents/toolkits/PGX_D_Public%20Dialogue%20Category.pdf
- Civicus. (2022f). Policy and Planning. (14.3.2022) https://civicus.org/documents/toolkits/PGX_F_Policy%20and%20Planning.pdf
- Corburn, J. (2003). "Bringing Local Knowledge into Environmental Decision Making", *Journal of Planning Education and Research*, 22/4, 420-433.
- Çolak, Ç. (2021). "Kamu Yönetimi, Katılımcılık ve Vatandaşın Değişen Rolü: Seçmenden Ortak Üretici Vatandaşa", *Memleket Siyaset Yönetim (MSY)*, 16/35, 37-72.
- Dahl, R.A. (1956). *A Preface to Democratic Theory*, The University of Chicago Press, Chicago.
- Erten, Ş. (2021). "Kamu Değeri: Tanımı ve Ölçülmesi Üzerine Bir İnceleme". *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14/1, 104-125.
- Fischer, F. (2010). "Participatory Governance", *Jerusalem Papers in Regulation & Governance*. Working Paper. No: 24, August 2010.
- Fischer, F. (2012). *Participatory Governance: From Theory To Practice*, The Oxford Handbook of Governance, (Ed: D. Levi-Faur). Online Book. Elde edilme tarihi: 13 Şubat 2022.
- Fishkin, J.S. (2009). *When the People Speak: Deliberative Democracy and Public Consultation*, Oxford University Press, Oxford.
- Fung, A. (2015). "Putting the Public Back into Governance: The Challenges of Citizen Participation and Its Future", *Public Administration Review*, 75/4, 512-522.
- Fung, A. ve Wright, E. (Eds). (2003). *Deepening Democracy: Institutional Innovations in Empowered Participatory Governance*, Verso, London.
- Ghada F. H., Ayman, E. H. ve Mohab, E.R. (2011). "Efficiency of Participation in Panning", *Alexandria Engineering Journal*, 50, 203-212.
- Giessel, B. (2009). "Participatory Governance: Hope or Danger for Democracy? A Case Study of Local Agenda 21", *Local Government Studies*, 35/4, 401-414.
- Gustafson, P. ve Hertting, N. (2017). "Understanding Participatory Governance: An Analysis of Participants' Motives for Participation", *American Review of Public Administration*, 47/5, 538-549.
- Heinhelt, H. (2018). "Introduction", *Handbook on Participatory Governance*, (Ed: H. Reinhelt), Edward Elgard Publishing, Cheltenham, UK.
- Hennen, L., Iris K., I. van Keulen, G. Aichholzer, R. Lindner ve Nielsen. R.O. (2020). "Introduction", (Eds: L. Hennen, Iris K., Van Keulen I., Aichoolzer G., Linder R. ve Nielsen O), Springer.
- Hertting, N. ve Kugelberg, C. (2018). "Representative Democracy and the Problem of Institutionalizing Local Participatory Governance", *Local Participatory Governance and Representative Democracy*, (Ed: N. Hertting and C. Kugelberg), Routledge, New York.
- Involve (2005), *The True Costs of Public Participation Full Report*, November 2005.
- Irvin, R. A. ve Stansbury, J. (2004). "Citizen Participation in Decision Making: Is it worth the Effort?", *Public Administration Review*, 64/1, 55-65.
- Jung, K., Andrew, S.A. ve Kwon, M. (2014). "Mediating Role of Professionalism in Explaining the Association between Accountability and Participatory Governance", *Lex Localis*, 12/4, 973-997.
- Karkin, N. ve Jansen, M. (2013). "Evaluating Websites from a Public Value Perspective: A Review of Turkish Local Government Websites", *International Journal of Information Management*, 34/3, 351-363.
- Köseoğlu, Ö. ve Tuncer, A. (2014). "Kamu Yönetiminde Yeni Bir Yaklaşım Olarak Kamu Değeri: Kavramsal ve Kuramsal Açından Bir Tartışma", *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 12/24, 145-170.
- Kutlu, Ö. (2019). "Demokrasi ve Doğrudan Vatandaş Katılımı", *Kamu Yönetiminde Doğrudan Vatandaş Katılımı*, (Ed: Belgin Uçar Kocaoğlu), İmaj Yayınevi. Ankara.

- Kutlu, Ö., Usta, S. ve Kocaoğlu, M. (2009). "Vatandaş Odaklı/Vatandaşın Odakta Olduğu Yönetim: Kent Konseyleri ve Selçuklu Belediyesi Örneği", *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 9/18, 507-532.
- Kneuer, M. ve Harnisch, S. (2016). "Diffusion of E-government and E-participation in Democracies and Autocracies", *Global Policy*, 7/4, 548-556.
- Meijer, A., Burger, N. ve Ebbers, W. (2009) "Citizens4Citizens: Mapping Participatory Practices on the Internet", *Electronic Journal of e-Government*, 7/1, 99 -112.
- Miessen, M. (2003). *Katılım Kabusu*, (Çev: B. Doğan), Metis, Ankara.
- Nabatchi, T. (2012). "Putting the "Public" Back in Public Values Research: Designing Participation to Identify and Respond to Values", *Public Administration Review*, 72/ 5, 699–708.
- Neha, K.R. (2007). Good enough governance: Poverty reduction and reform in developing countries. Retrieved 01.04.2022, <http://www.bu.edu/econ/files/2012/11/dp176.pdf>.
- Noori, H. (2017). "Community Participation in Sustainability of Development Projects: A Case Study of National Solidarity Program Afghanistan", *Journal of Culture, Society and Development*, 30, 27-34.
- Osmani, S. R. (2007). "Participatory Governance for Efficiency and Equity: An overview of the Issues and Evidence", The United Nations Department for Economic and Social Affairs, New York.
- Palumbo, R. (2017). "Participatory Governance", *Global Encyclopedia of Public Administration Public Policy, and Governance*, 1–6. doi:10.1007/978-3-319-31816-5_1834-1
- Pia, A. (2019, 18 Ekim). Participatory public governance: why we need it, what it is, and how to do it (in that order) The Mandarin. Elde edilme tarihi: 15 Mart 2022, <https://www.themandarin.com.au/118165-participatory-public-governance-why-we-need-it-what-it-is-and-how-to-do-it-in-that-order/>
- Putnam, R. (2000). *Bowling Alone: the Collapse and Revival of the American Community*, Simon and Schuster, New York.
- Rahman, M. D. (1995). *People's Self-Development*, Zed Books, London.
- Rogers, E., ve Weber, E. P. (2010). "Thinking Harder about Outcomes for Collaborative Governance Arrangements", *The American Review of Public Administration*, 40, 546-567.
- Saylam, A. (2019). "Kamu Yönetiminde E-Katılım", *Kamu Yönetiminde Doğrudan Vatandaş Katılımı*, (Ed: B. Uçar Kocaoğlu), İmaj Yayınevi, Ankara.
- Saylam, A. ve Yıldız, M. (2022). "Conceptualizing Citizen-to-Citizen (C2C) Interactions within the E-government Domain", *Government Information Quarterly* 39, 101655. doi: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2021.101655>.
- Seçkiner Bingöl, E. (2021), "Kamu Yönetiminde E-Katılım Çalışmalarına İlişkin Kavramsal Çerçeve", *Kamu Yönetiminde Elektronik Vatandaş Katılımı*, (Ed: A. Saylam), Gazi Kitabevi, Ankara.
- Speer, J. (2012). "Participatory Governance Reform: A Good Strategy for Increasing Government Responsiveness and Improving Public Services?", *World Development*, 40/ 12, 2379–2398.
- Uçar Kocaoğlu, B. (2019a). "Doğrudan Vatandaş Katılımı Araçları (Mekanizmaları)", *Kamu Yönetiminde Doğrudan Vatandaş Katılımı*, (Ed: B. Uçar Kocaoğlu), İmaj Yayınevi, Ankara.
- Uçar Kocaoğlu, B. (Ed.) (2019b). *Kamu Yönetiminde Doğrudan Vatandaş Katılımı*, İmaj Yayınevi, Ankara.
- Yavuz, N. (2017). "Vatandaşların Belediye Hizmet Kalitesi Algısı ve Yerel Katılım İlişkisi: Nilüfer Belediyesi Örnek Olay İncelemesi", *TÜBİTAK 3501 Araştırma Projesi* (Program Kodu: 3501, Proje No: 215K154), Aralık 2017.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Bu çalışmanın yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedirler (The authors of this article confirm that their work complies with the principles of research and publication ethics).
2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).
3. Bu çalışma, intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir (This article was screened for potential plagiarism using a plagiarism screening program).